

ՄԷԼՈՒ ՀԱՅՏԱՆԻ ԸՐԱԳՐՈՒՄ ՀՐԱՊԱՐԱԿԵԿԱԼ (Գրիգորիս Արքեպիսկոպոսի ի Պրմանստան եւ առ Արքայն Պրմանայ արած այցելութեան վերաբերեալ) նկարագիրը եւս ստայօղ յերկրեայն փամակներէն մինն է:

ՄԵԾ. ԲՈՒՍԻՆԵԱՆ ԷՖԷՆՏԻ

ՄԵԾ. Բուսինեան Էֆէնտի ի մեծ զաւրօր իւր ծանօթաց եւ ընտանեաց երկուշարամի օր (Նոյ. 29) ուշ ատեն զրեթէ յանկարծ առ Աստուած փոխեցաւ, որու դամբանական հանդէսը այսօր պիտի կատարուի Բերա նախագահութեամբ Ս. Պատրիարք Տօր:

Բուսինեան Ն. Էֆէնտի սահմանադրութեան Հայոց ազգին մէջ ընդունուելուն առաջին և ջերմ հեղինակներէն մին է. բոլոր սահմանադիր յանձնաժողովոց անդամ էր. երեսփոխանութեան հաստատութենէն ի վեր երեսփոխան էր առանց երբէք վարչութեան մը անդամ ըլլալու. սա յաճախ չէր ատենաբաներ Ազգ. ժողովոյ մէջ, սակայն երբ խօսել որոշէր՝ ամենէն անշան կարծուած ինչիրը էն բարձրերը կը հանէր և բոլոր պարագայից շրջահայեցողութեամբ կ'խօսէր:

Սա եկեղեցւոյ իրաւանց ջերմ պաշտպան էր՝ առանց մազիւ չափ նախապաշարում ունենալու ինքը աստուածաբան չէր, բայց եկեղեցւոյ ամենէն պարզ մէկ վճռովը ամենէն բարձր նիւթերը կը պաշտպանէր:

Էջմիածնայ դէմ կուսակցութեան անդամոց ամենուն հետ ալ բարեկամ էր. բայց երբէք էջմիածնայ դէմ չը գտնուէին զատ՝ զայն անվահե. րութեամբ կը պաշտպանէր:

Սա պարզութեան և միօրինակութեան յարեալ էր. ուստի մեծ ջանք թափեց ազգային լիզուն ալ մի օրինակութեան մի վերածելու, սակայն չը յաջողէին զատ՝ քիչ քիչ իր կարծիքները բարեփոխեց. բժիշկ էր, միանգամայն բանաստեղծ, այսու հանդերձ օրինադրութեան շատ փափաքող էր. մեծ աշխատութիւններ տուաւ

սահմանադրութեան վերջին վերաքննութեան միջոցին. իր զլխաւոր փափաքն էր թաղական մասկարարութեան զլխին ընդունել տալ Ազգ. ժողովին, որով կարենար թաղերու մէջ թաղական ժողովներ հաստատուիլ:

Հատկաւ կը կարծէին թէ յամառ էր իր գիտցածին վրայ բայց ընդհակառակն, երբ համագումար հակառակորդին փաստերուն օրինաւորութեանը վերայ՝ վայկեան մը անգամ չը կենալով՝ իսկոյն դէպ ի նոր համագումար կը դառնար:

Իր վերջին սխալներէն մէկն եղաւ՝ իւր այն համագումար թէ Հայոց ազգը քաղաքական գործ չունի, բայց բուն նպատակն այն չէր, այլ կուգէր որ անկէ ձեռք քաշելով՝ ազգը զատարարութեան նստիլէ ինքզինքը, յորմէ քաղաքական անշուշտ կը հետեւէր. սակայն ժամանակ չը կրցաւ ունենալ իր նպատակը որոշ կերպով բացատրելու:

Սա էր նաեւ ապակեղոնացման բառին հեղինակն ու այդ սկզբունք ընդունուելուն ամենաջերմ պաշտպանը, որու շնորհիւ գաւառներն կեղոնին միապետական կամ՝ բռնական զրութենէն ազատեցան:

Առանց չափազանցելու կրնանք ըսել թէ Բուսինեան Էֆէնտի այն աստիճան արժանիք ունէր՝ որ Եւրոպայի բարձր գիտուններէ բաղկացեալ ժողովի մը մէջ եթէ գտնուելու ըլլար՝ կրնար Հայոց ազգին պատիւ բերել. իր վարքն ու բարքը շատ ուղիղ էր. այն մարդուն մէկ ստախօսութիւնը կամ խորհրդակցութիւնը լսուած չէ. երբէք չէր բարկանար մինչև էն ծանր պարագաներու մէջ, այլ կը խօրհչէր կը տրամաբանէր և բոլոր այնմ հանդարտութեամբ կը խօսէր. մէկ հատիկ էր Եւրոպական բառերուն բուն հայերէնը գտնելու մասին. այնպէս որ բժշկական բառաբանին թարգմանած բառերուն ամենամեծ մասը ստոր գիտն էր. իր տարեցոյցն ալ մեծ նշանակութիւն պիտի տունէ ապագային մէջ. բոլոր ձիգը կը թափէր ազգային տարեցոյցի հաստատելու, աւանդութիւններ, զեղջկական բառեր, բոլոր ասանց սիրահար էր և աստուծոյ մեծ հաւթիւններ կը գրտնէր:

Վերջապէս Բուսինեան Էֆէնտի մահը՝ բառին բուն նշանակութեամբը՝ մեծ կորուստ եղաւ ազ-

զին, որու հմտութեանցը զեռ շատ տարիներ կարօտ էինք:

Նոր դարձ. 1914. Գեղտեմբեր 13

ՄԵՔԵՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ԳԻՒՏ

Բերկրութեամբ օրտի կը հրատարակենք հետեւեալ նամակը, զոր Մամուլ օրագրին մէջ հրատարակուած տեսանք:

Պարոն.

Գիտութեանց և արհեստից յառաջադիմութեան բարեկամի մը կը փութամ աւետել՝ թէ դարձ մը ի վեր ինքնաշարժ մեքենայն հնարելու համար են ալ մեծ գումարներ և կեանք սպառող զիտուններու ըրած ջանքից ասպարդին կրնէին չը յաւատարմութիւն աշխատեցայ, և վերջապէս ոչ թէ ինքնաշարժ մեքենայն՝ որ բոլորովին խելքի դէմ է, ալ երկու հակառակ տարրաց, այսինքն ջրոյ և օդոյ, որ ամեն տեղ կը գտնուի նախախնամութեան շնորհիւ, մէկզմէկ վանել տալու ըսկողբամբ զօրութիւն մը գտայ՝ որ մեքենայն մը անջնաւոր կերպով կը դարձնէ առանց ջոկի առանց անխոր առանց բռնոն հոսանաց: Տասը տարիէն աւելի կրկայ որ այս սկզբանէ վրայ համադրուած էի, և կա՛ղէի՝ գտած լօրութիւնս մերենայի մը վրայ փորձել, շատ աշխատեցայ և իմ այս անձուկ վիճակիս մէջ շատ գումարներ վատնեցի բոլոր վերջապէս յաղթեցի:

Այս նորագիւտ մեքենայն ուզած տեղերնիս կըրնանք զետեղել. և իրեն զօրութիւնով կարող ենք ամեն տեսակ ֆապրիքներու օգտակար ըլլալ:

Այս գիւտս կը փութամ՝ Այստերական կառավարութեան վերին աստիճան հաղորդել, ուստի կը խնդրեմ՝ որ ներմակեալ հետադրիս բարեհաճիք նորին բարձրութեան Օսմանեան Վեհ. Այստեր Փոխարքային տալ՝ որ զէս զի գործիս արօժնատէրն ըլլալու իրաւունքն ունենամ:

Ետուածով քիչ օրէն մեքենայիս մէկ փոքրիկ Մօտիլը պիտի ներկայացնեմ: Այստերական կառավարութեան հասարակաց կրթութեան Պաշտօնատունը որոյ միջոցաւ նա և բովանդակ Ներսիսի

Այս աշխատութեան իմ վայելելիք պատիւն պիտի հաւաքին կը նուիրեմ, որոյ անհատնե-

րէն յետինն եմ: Իսկ սպազային ձեռք բերելիք շահուած մէջէն ալ մաս մը պիտի տամ Հայ բնտանեաց աղքատ զաւակաց կրթութեան՝ որոց եղբայրն եմ:

ՍՏԵՓԱՆ ԶԱՐԱՐԱՆ

Պ. Կ. Կ. Կ.

ՇՈՒԵՆԱԻՈՒՅ ՀԱՅ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ.

Անցեալները ծանուցած էինք թէ Մարտիկա նստող քանի մը հայ վաճառականք Արամեան (Արմէնիէն) անուամբ շոգենաւուց ընկերութիւն մը կազմեր են Մարտիկայէն և Պօլիս և Բօթի բանեցնելու համար:

Այս անգամ ընկերութեամբ կը կարգանք Մարտիկայի Գաղղիական լրագրաց մէջ, թէ յիշեալ ընկերութեան առաջին շոգենաւը՝ Բալատին անուն՝ հինգշաբթի օրը Մարտիկայէն ծանուցի ելեր է և Պօլիս գալու և ասկէջ ալ Բօթի երթալու համար:

Առ այժմ ընկերութիւնն երկու շոգենաւ ունի, որոց երկրորդին անունն է Արարատ: Այս երկու շոգենաւներն ամեն 15 օրն անգամ մը Մարտիկայէն ու Բօթիէն պիտի մեկնին ծանապարհօրդ և ապրանք անելով:

Այսպիսի կենցաղողուտ ընկերութեան մը, որ Հայ անուան պատիւ կը բերէ, ազգասիրական պարտք մը կը համարինք անխափան յաջողութիւն ու յառաջգիմութիւն մաղթել:

Մատիս.

Մեր գիտցած տեղեկութիւնը եւս այս է, որ արդէն նոյն ընկերութեան առաջին շոգենաւը ի Բօթի հասած եւ վերադարձած է: Երկու շոգենաւուց միոյն անունն է Հայաստան եւ միւսոյն՝ Արարատ:

Առ այժմ յաջողութիւն բարեմաղթելով՝ այս առթիւ մեր խօսելիքը ուրիշ միջոցի կրթողումք: